СЕКЦІЯ 13
ПРАВО

УДК 347.94:004.8(477)

https://doi.org/10.68134/ah.2026-11-20.031

Палій Анастасія
студент, Дніпровський державний університет внутрішніх справ

Шаповалова Катерина Генадіївна
доктор юридичних наук, адвокат., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-4027-7576

ДОСТОВІРНІСТЬ ТА ДОПУСТИМІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Анотація. У матеріалах досліджено проблеми достовірності та допустимості електронних доказів у цивільному судочинстві України, які загострюються внаслідок розвитку генеративного штучного інтелекту. Розглянуто процесуальні вимоги до подання електронних доказів, їх відмежування від електронних документів та критерії оцінювання судом. Особливу увагу приділено скріншотам листування в месенджерах, електронним повідомленням, аудіозаписам і зображенням, зміст яких може бути змінено або створено штучно. На основі норм Цивільного процесуального кодексу України, наукових публікацій і практики Верховного Суду проаналізовано ризики помилкового визнання матеріалів недостовірними або, навпаки, прийняття підробленої інформації без належної перевірки. Показано, що дотримання вимог до форми подання доказу саме по собі не підтверджує правдивості його змісту, а використання штучного інтелекту не завжди виключає доказове значення матеріалу. Запропоновано поєднувати правовий, технічний і змістовий аналіз, зокрема перевірку походження та цілісності файлу, дослідження метаданих і зіставлення відомостей з іншими доказами. Наголошено на важливості змагальності, розподілу обов'язку доказування та критичного ставлення до результатів автоматизованих детекторів ШІ. Зроблено висновок, що комплексна перевірка сприяє обґрунтованій оцінці електронних матеріалів і захисту процесуальних прав сторін.

Ключові слова: електронні докази, допустимість доказів, достовірність доказів, генеративний штучний інтелект, цивільне судочинство, судова практика.

Abstract. The paper addresses the reliability and admissibility of electronic evidence in Ukrainian civil proceedings amid the development of generative artificial intelligence. It examines procedural rules for submitting evidence, differences between electronic evidence and electronic documents, and judicial assessment criteria. Attention is given to messenger screenshots, electronic messages, audio recordings, and images that may be altered or generated artificially. Drawing on the Civil Procedure Code of Ukraine, academic studies, and Supreme Court decisions, the paper considers the risks of rejecting authentic materials or accepting fabricated information without verification. Compliance with procedural requirements does not automatically confirm the accuracy of a file's content, and AI-generated material is not necessarily devoid of evidentiary value. A combined legal, technical, and substantive approach is proposed, including the examination of file origin, integrity, metadata, and consistency with other evidence. The study highlights the burden of proof, the adversarial principle, and the limitations of automated AI detectors. Comprehensive verification can facilitate reasoned judicial evaluation and protect the parties' procedural rights.

Keywords: electronic evidence, admissibility of evidence, reliability of evidence, generative artificial intelligence, civil proceedings, case law.

Вступ

Електронні докази широко використовують у цивільному судочинстві, зокрема для підтвердження листування, платежів та інших обставин. Водночас розвиток генеративного штучного інтелекту (далі — ШІ) дає змогу створювати правдоподібні повідомлення, зображення й аудіозаписи, що ускладнює перевірку їхнього походження та достовірності.

Мета і завдання

Мета - з’ясувати особливості перевірки електронних доказів у цивільному судочинстві з урахуванням розвитку генеративного ШІ.

Методи

Використано аналіз законодавства та судової практики, порівняння наукових позицій і моделювання умовної практичної ситуації.

Результати та обговорення

Відповідно до ст. 76 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) електронні докази є самостійним засобом доказування. За ст. 100 ЦПК України до них належать електронні документи, вебсторінки, текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані й інші дані в електронній формі [1]. М. В. Парасюк наголошує, що поняття електронного доказу ширше за поняття електронного документа. Зокрема, відсутність електронного підпису автора під звичайним повідомленням у месенджері сама по собі не виключає його доказового значення. Проте це не підтверджує особи відправника та достовірності змісту [3, с. 389]. Відповідно до ст. 77–80 ЦПК України встановлюють критерії належності, допустимості, достовірності й достатності доказів, а ст. 89 передбачає їх оцінювання судом окремо та в сукупності, без наперед установленої сили [1]. Дотримання процесуальних вимог під час подання електронного доказу ще не підтверджує достовірності його змісту. Водночас сама можливість використання ШІ не означає, що доказ підроблено. Тому важливо перевірити його походження, цілісність та зв'язок з іншими обставинами справи. Порядок подання електронних доказів визначено у ст. 100 ЦПК України. Відповідно до ч. 2 цієї статті їх подають в оригіналі або в електронній копії, на яку накладено кваліфікований електронний підпис, якщо законом не передбачено іншого порядку засвідчення. За ч. 3 ст. 100 ЦПК України допускається подання паперової копії, посвідченої в установленому законом порядку, яка не вважається письмовим доказом. Згідно з ч. 4 учасник справи, який подає копію, повинен зазначити про наявність оригіналу в нього або іншої особи. За ч. 5 суд може витребувати оригінал, а якщо його не подано і відповідність копії оригіналу поставлено під сумнів, такий доказ не береться до уваги [1]. Водночас положення ст. 5 і 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2] регулюють електронні документи, тому їх положення не можна автоматично поширювати на всі види електронних доказів. Особливі труднощі виникають зі скріншотами, електронною поштою та листуванням у месенджерах. К. Резворович і А. Павлюк у своєму дослідженні вказують на проблеми автентичності таких матеріалів та їх процесуальної оцінки, а саме: скріншот відображає зміст повідомлення, проте не завжди дозволяє встановити автора, повноту листування чи можливі зміни. Тому для перевірки важливо дослідити оригінальні повідомлення, відомості про облікові записи, час спілкування та інші докази. Навіть метадані не є беззаперечним підтвердженням справжності, оскільки їх також можна змінити [4, с. 126–127].

Показовою є постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 28 листопада 2025 року у справі № 161/21832/23, де у спорі щодо позики суд досліджував скріншоти листування у Viber та зазначив, що паперова копія електронного доказу не є

недопустимою лише через форму подання. Позивачка не заперечувала належності їй номера телефону, а зміст повідомлень оцінювався разом з іншими матеріалами. Верховний Суд погодився з використанням листування як доказу часткового виконання зобов'язання [7]. Вважаємо, що позиція Верховного Суду у цій справі підтверджує необхідність оцінювати скріншот разом з іншими доказами. Важливим є не лише зміст повідомлення, а й можливість встановити учасників листування та підтвердити обставини, на які посилається сторона. Водночас генеративний ШІ дозволяє не лише змінювати цифрові матеріали, а й створювати правдоподібні повідомлення, зображення та записи, не пов'язані з реальними подіями. О. І. Андрухів і Д. В. Кушерець, розглядаючи застосування ШІ в доказуванні, зазначають: «Системи аналізу доказів мають бути доступними для всіх сторін, а алгоритми – достатньо прозорими для можливості їх оспорювання» [5, с. 34]. Отже, їхній висновок стосується насамперед змагальності та можливості перевірити автоматизований аналіз. О. О. Кармаза і Т. В. Федоренко, досліджуючи правове регулювання використання ШІ в судочинстві, обґрунтовують необхідність удосконалення цивільного процесуального законодавства. Зокрема, науковиці пропонують визначити в ЦПК зміст поняття штучного інтелекту, випадки, способи, межі та порядок його застосування в цивільному судочинстві [6, с. 115]. Така позиція свідчить про необхідність чіткого правового регулювання використання ШІ, проте залишається науковою пропозицією, а не чинною процесуальною вимогою. На нашу думку, використання ШІ може бути корисним для перевірки інформації, проте доказове значення такого матеріалу має оцінювати суд відповідно до встановлених процесуальних правил. Окремої уваги потребує питання, яку саме обставину сторона намагається підтвердити матеріалом, створеним за допомогою ШІ. Наприклад, штучно створене зображення не доводить, що зображена на ньому подія справді відбулася. Проте воно може мати доказове значення у спорі про захист честі, гідності чи ділової репутації як частина публікації, зміст і факт поширення якої досліджує суд. Тому штучне походження матеріалу не повинно автоматично призводити до його відхилення. Насамперед необхідно встановити, які саме обставини він може підтверджувати. Ризики, пов'язані з використанням ШІ, виникають і під час підготовки процесуальних документів. Так, в постанові Верховного Суду від 10 червня 2026 року у справі № 390/2226/24 суд зазначив, що відомості з вебсайту OLX про вартість майна не можна визнавати недопустимими лише через джерело їх походження. Водночас у касаційній скарзі було виявлено посилання на неіснуючі судові рішення та вигадані правові висновки. Верховний Суд наголосив, що подання недостовірної інформації суперечить вимозі добросовісного користування процесуальними правами за ст. 44 ЦПК України, та звернув увагу на ризики використання ШІ без належної перевірки [8]. Хоча постанова не встановлює спеціальних правил допустимості ШІ-згенерованих доказів, вона підкреслює необхідність перевіряти інформацію перед її поданням до суду.

На нашу думку, з урахуванням зазначених ризиків доцільно поєднувати три напрями перевірки електронних доказів: правовий, технічний і змістовий. Такий поділ пропонуємо на основі аналізу положень цивільного процесуального законодавства та наукових досліджень. Правовий напрям охоплює зв'язок доказу з предметом доказування, законність його отримання та дотримання порядку подання відповідно до вимог ЦПК України [1]. Технічний передбачає перевірку походження файлу, його цілісності та метаданих. Зокрема, О. І. Андрухів і Д. В. Кушерець звертають увагу на можливості використання сучасних технологій для виявлення слідів редагування цифрових документів та аналізу метаданих [5, с. 33]. Змістовий напрям полягає у перевірці узгодженості інформації з іншими доказами у справі. Вважаємо, що поєднання цих напрямів дозволяє повніше оцінити цифровий матеріал, не встановлюючи нових умов його допустимості. Зокрема, порівняння хеш-значень дозволяє перевірити, чи змінювався файл після його фіксації, якщо збережено початкове хеш-значення, але не підтверджує достовірності його змісту. Практичне застосування цього підходу розглянемо на умовному прикладі спору про захист честі, гідності та ділової репутації. У соціальній мережі поширено аудіозапис, на якому нібито чути голос відповідача, що повідомляє відомості, які позивач

вважає недостовірними. Однак відповідач заперечує належність йому голосу та стверджує, що запис створено за допомогою ШІ. У такому випадку необхідно перевірити походження й цілісність запису, факт його поширення, особу поширювача та можливість ідентифікувати мовця. Якщо для встановлення цих обставин потрібні спеціальні знання в іншій, ніж право, сфері, без яких це зробити неможливо, а сторони не надали відповідних висновків експертів або такі висновки викликають сумніви щодо їх правильності, суд може призначити експертизу за умов, передбачених ст. 103 ЦПК України [1].

При цьому результат автоматичного детектора ШІ не є беззаперечним доказом підроблення. О. І. Андрухів і Д. В. Кушерець зазначають, що алгоритми ШІ можуть давати помилкові результати через технічні збої, неякісні дані або недосконалість моделей [5, с. 34]. Тому висновок такого детектора не варто розглядати окремо від інших доказів. Важливо також дотримуватися правил розподілу обов’язку доказування. За ч. 1 ст. 81 ЦПК України кожна сторона повинна довести обставини, на які посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених Кодексом. Водночас за ч. 6 цієї статті доказування не може ґрунтуватися на припущеннях [1]. У наведеному прикладі позивач має довести факт поширення спірної інформації та інші обставини, якими обґрунтовує свої вимоги. Якщо відповідач стверджує, що аудіозапис створено за допомогою ШІ, такі доводи також потребують підтвердження. Однак саме заперечення справжності запису не звільняє позивача від обов’язку довести обставини своїх вимог. Тому суд має оцінити подані докази в сукупності відповідно до ст. 89 ЦПК України [1].

Висновки

Розвиток генеративного ШІ не змінює основних правил цивільного доказування, проте вимагає уважнішого підходу до перевірки електронних матеріалів. На нашу думку, поєднання правового, технічного та змістового аналізу дозволяє краще розмежувати порушення порядку подання доказу, сумніви щодо його справжності та достовірності змісту. Це допоможе зменшити ризик використання підроблених матеріалів і водночас забезпечити реалізацію права сторін на доказування.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення: 17.10.2026)
2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15 (дата звернення: 17.10.2026)
3. Парасюк М. В. Електронні (цифрові) докази в цивільному процесі. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. Т. 1, № 4. С. 387–392. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/338183 [DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.1.60] (дата звернення: 17.10.2026)
4. Резворович К., Павлюк А. Допустимість скріншотів, месенджерів і електронних листів як доказів у цивільному процесі: огляд судової практики. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2026. № 1 (140). С. 124–131. DOI: 10.32782/2078-3566-2026-1-16
5. Андрухів О. І., Кушерець Д. В. Штучний інтелект в цивільному процесі: до питання докази в цивільному судочинстві. Прикарпатський юридичний вісник. 2025. № 2 (61). С. 32–36. URL: https://pjv.nuoua.od.ua/v2_2025/2_2025.pdf [DOI: 10.32782/pyuv.v2.2025.6] (дата звернення: 17.10.2026)
6. Кармаза О. О., Федоренко Т. В. Докази в цивільному судочинстві: до питання застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві України. Успіхи і досягнення у науці. 2025. № 10 (20). С. 106–118. DOI: 10.52058/3041-1254-2025-10(20)-106-118

7. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 28.11.2025 р. у справі № 161/21832/23 (провадження № 61-2806св25). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164260 (дата звернення: 17.10.2026)

8. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 10.06.2026 р. у справі № 390/2226/24 (провадження № 61-15529св25). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/137877164 (дата звернення: 17.10.2026)